

Kalaallit Nunaanni meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut

Meeqqanut inuusuttunullu kinguaassiuutitigut atorneqarlunneqarsimasunut
tarnikkut katsorsarneqarnissamik neqeroorut

Pingaarnertut angusat

Pingaarnertut angusat

Tunuliaqut

Piffissami sivilisunerusumik Kalaallit Nunaanni meeqqat kinguaassiuutitigut atornerlunneqartartut ikiliartorsimagaluartut nunanut allanut sanilliullugu taamatut pisoqartarnera suli qaffasinneruvoq. Meeqqat inuusuttullu kinguaassiuutitigut atornerlunneqartartut timikkut, tarnikkut inooqataanikkulluunniit ajornakusoornartunik arlalinnik eqqugaanissaminnut ulorianartorsiortuupput, assersuutigalugu PTSD-mik nappaateqalerneq, tamatumani immikkut ittumik katsorsarneqarnissaq pisariaqartarluni, inuiaqatigiilli kalaaliusut amerlanersaat najugaqarfinni ikitsukkuutaarlutik inuummata najukkani katsorsaanikkut neqeroorutaasut kisiisa atorlugit taamatut katsorsaanissaq ajornakusoortuuvoq.

Taamaattumik 2015-imi tarnip pissusiinik immikkut ilisimasalinnik angalallutik katsorsaajartortartussanik illoqarfimmi toqarneqartumi meeqqanik kinguaassiuutitigut atornerlunneqarsimasunik, kinguaassiuutitigut aarlerinartumik pissusilersortartunik kiisalu meeqqanik meeqqanut allanut kinguaassiuutitigut kanngutsaatsuliorlutik pissusilersortartunut tarnikkut

Kalaallit Nunaanni Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut

- 1 Meeqqat kinguaassiuutitigut atornerlunneqarsimasut kiisalu meeqqat kinguaassiuutitigut kanngutsaatsuliorlutik imaluunniit aarlerinartumik pissusilersortartut katsorsarnissaat Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut sulinissaminni siunertaraat.
- 2 Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut ukiup ataatsip ingerlanerani kalaallit illoqarfianni toqarneqarsimasumi katsorsaanikkut *suliniuteqarnertik* ingerlattarpaat.
- 3 Ukiup ataatsip ingerlanerani meeqqat inuusuttullu 16-it tikillugit kiisalu taakku qanigisaat ataasiakkaarlutik katsorsaneqartarput.
- 4 Tamatuma saniatigut illoqarfimmi sulianik ilisimasalinnik pikkorissaanerit allatigullu piginnaasanik ineriartortitsinerit ingerlanneqartarput.
- 5 Suliniut tarnip pissusiinik ilisimasalinnit marlunnit - ilaatigut oqalutsinit ikiorneqartunit - ingerlanneqartarpoq.

katsorsarneqarnissamik neqeroortartussanik pilersitsisoqarpoq. Kalaallit Nunaanni aamma inersimasunik kinguaassiuutitigut atornerlunneqarsimanertik peqqutigalugu nalaassimasaminnit kingunerlutitsisunik katsorsaajartortartunik angalasartoqarmat nalunaarummi uani angalasartut 'Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartunik' taaneqartarput.

2021-imi suliniut aqqissuussamik ingerlanneqalerpoq, aamma Kalaallit Nunaanni meeqqat inuusuttullu atugarliortut pillugit suliniutaasut nukittorserniarlugit kalaallit-danskit suliaqarfiit akimorlugit suleqatigiinnit aningaasaliisoqarpoq. Katsorsaasartunik amerlanernik sulilersitsisoqarpoq taakkualu ilinniagaqaqqipput. Katsorsaanikkut sulinermi najoqqutassiaq suleriutsinik periutsinillu tikkuussisoq suliarineqarpoq. Katsorsaanerup ingerlanerani qulaajaaneq meeqqallu ineriartorneri pillugit aqqis-sugaanerusumik sulisoqartalerpoq.

Aaqqiissutip nutsaap ataani illoqarfimmi katsorsaanikkut suliniarneq nalinginnaasumik ukiumi ataatsimi ingerlanneqartarpoq, sulinerup nalaani katsorsaasut qaam-mammut sapaatip akunnerani ataatsimi illoqarfik tikillugu sulisarlutik. Katsorsaalluni suliniarnerup ingerlanerani meeqqat inuusuttullu 16-it tikillugit tarnikkut katsorsarneqarnikkut sullinneqarsinnaapput, katsorsaanermi meeqqat inersimasullu isumassortaat aamma ilaatillugit katsorsaasoqartarpoq. Tamatuma saniatigut Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut najukkami sulianik ilisimasallit piginnaasaannik ineriartortitsisarput, assersuutigalugu pikkorissaanerit aamma imaarsaalluni oqaloqatiginninnerit neqeroorutigineqartarlutik.

Nalunaarusiaq una tassaavoq 2021-imi allanngortiterisoqarneraniilli 2023-ip naanissaata tungaanut Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut pillugit naliliineq. Katsorsaajartorlutik angalasartut suliaasa aammalu katsorsaanerup meeqqanut najukkanilu suliaqartunut qanoq sunniuteqarsimanerisa nassuiaatiginissaat siunertaavoq. Tamatuma saniatigut Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut sulinerisa aqqissuunneqartarnerani unammilligassaasarsimasut siunissamilu sulinerup qanoq nukittorserneqarsinnaanera nalunaarummi erseqqissaavigineqarput.

Inernerit

Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut meeqqat kinguaassiuutitigut atornerlunneqarsimasut pillugit sumiiffinni katsorsaanermik qaffasissumik pitsaassusilimmik neqerooruteqartarnek qulakkeersimavaat.

Meerarpassuit atornerlunneqarsimasut allanillu sakkortuunik nalaataqarsimasut kalaallit illoqarfiini minnerusuni nunaqarfiinilu nalinginnaasumik tarnikkut katsorsaanikkut neqeroorutigineqarsinnaanngitsut atorlugit katsorsarneqarsimapput.

Paasissutissatigut tunngavik annertuallaanngikkaluartoq paasinarpoq meeqqat katsorsarneqarnerminnik naammassinnissimasut amerlanersaat ineriartornerat pitsanngoriarsimasoq meeqqallu arlallit katsorsarneqarnertik annertuumik pissarsiaqaatigisimagaat.

Meeqqat katsorsartissimasut amerlanersaat ilaqutariinnit erloqinartumik inissimasuneersuusimapput meeqqallu atornerlunneqarnerup saniatigut sakkortuunik arlalinnik misigisaqartarsimallutik, tamakku pequtigalugit Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartunut innersuunneqarsimallutik. Tarnip pissusiinik uuttuutit tatiginartut tunuliaqutaralugit pissusilersuutitigut ajornartorsiutit ersiutillu qaffasissusaasa PTSD-mik nappaateqarneq ersersittarpaat. Taamaalilluni paasissutissat atorlugit katsorsartariaqarneq ersertarpoq, katsorsarneqarneq tamanna Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut neqeroorutigisinnaasuullugu. Taamaattorli takusarparput meeqqat artornartorsiornerpaat piffissaq sioqqullugu katsorsarneqarnerminnik unititsisartut meeqqallu katsorsarneqarnermik nalaanni ineriartornerpaat tassaasarpud meeqqat piffissami tassanerpiaq inunnik isumassuisuminnit tapersersorneqarlutik toqqissisimaffiusunik angerlarsimaffillit.

Misissuinerup ersersippaa allanngortiterereernerup kingorna kalaallit-danskit suleqatigiivinit aningaasaliisoqareernerani Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut katsorsaanerminni suliatigut piareersimalluarsimasut aammalu meeqqat nalaassimasanit kingunerlutitsisut katsorsaariaatsit nutaajunerpaat atorlugit ikiorsinnaasarsimagaat. Ilutigisaanik periutsitik kalaallit inuunerannut qanorlu inissisimanerannut tulluarsartarsimavaat, tamatumani katsorsaasut arlallit meeqqat oqaaseqatigisimanngilaat. Ataasiakkaatigut oqalutseqarnikkut ajornartorsiuteqartoqartarsimavoq, piffissalli ingerlanerani oqalutsit qanimut suleqatigilluarneqalerput, oqalutsit qanoq inissisimanissartik qanorlu isumatusaartumik suleqataanissartik ilisimasimavaat. Tamanna katsorsaasut danskiusut katsorsaanikkut suliaminnut ingerlatsinissaannut pingaaruteqarsimavoq.

Katsorsaasartut naapertorlugit kalaallit najugaqarfiini amerlanertigut inuit ikitsukuutaat najugaqarfigisaanni katsorsaajartorluni angalasarneq meeqqanut katsoraasunullu iluaqutissartaqartarsimavoq, pissutigalugu katsorsaasut najugaqarfimmeruunngimmata taamaalillutillu katsorsaanikkut oqaloqatiginninnerup avataatigut meeqqat najuqarfianni naapittarnagit. Katsorsaasartut naapertorlugit taamaalilluni katsorsaanikkut oqaloqatigiittoqartussaatinagu katsorsaanikkut sulinermiit nukkiornartumiit meeqqat katsorsaasullu sunngiffeqarnissaannik periarfissiisarpoq. Tamatuma saniatigut meeqqat annerusumik kinaassutsiminnik isertuussinissaat aammalu isummiusseriinnginnissaat qulakkeerneqarsinnaavoq, taamaalillutik meeqqat toqqissisimanerullutik katsorsaasartunut ammarsinnaassallutik.

Pisariaqartitsineq, katsorsarneqarneq malitseqartitsinerlu tamatigut imminnut ataqatigiinneq ajorput.

Misissuinerulli ersersippaa meeqqat ilaasa katsorsaanerup ingerlanerani siu-nertaasunut imarisaanullu piareersimasimanngitsut kiisalu katsorsaanikkut ingerlatat ilaanni piffissaq sivisungaatsiartoq aatsaat ingerlareeraangat katsorsaasup meeqqallu akunneranni tatigeqatigiilluni attuumassuteqalertoqartarsimasoq. Pissut-sit taamaattut peqqutaallutik meeqqat katsorsarneqarnissaminnut takkutinngit-soortarsimapput imaluunniit katsorsaanermi meeqqap misigisimasaasa sakkortuut samminissaannut suliarinissaannullu meeqqap akuutinniarnera ilaatigut sivisusin-naasarsimavoq. Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut angalanerit aalajanger-simasumik aqqqissuussat malillugit sulisariaqartarmata meeqqallu katsorsarneqar-nissaasa ingerlanissaat tassunga tulluussartariaqartarmat paasissutissani taamaat-tumik meeraqarpoq katsorsaanikkut neqeroorummik tamakkiisumik pissarsiaqarsi-manngitsunik.

Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut katsorsaasuisa sulinertik naammas-sigaangamikku allattariarsornikkut oqaluttariarsornikkullu inaarsaallutik suliamik tun-niussisarput. Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut sulianik tunniussinerit kom-muninit malitseqartinneqartannginneri misigikkajuttarpat. Taamaattumik meeqqat katsorsaanermit ilaannakortumik naammassinnissimasut meeqqallu suli katsorsarneqarnissaminnik pisariaqartitsisut misigisimasamik suliarinissaannut ikiorneqanngitsooratarsinnaapput. Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut katsorsaasuisa illoqarfinni arlalinni meeqqat katsorsarneqartut arlallit angerlarsimaffi-
ini pissutsit pillugit annertuumik isumakuluuteqarnertik taakkartortarsimavaat, tamati-gulli isumakuluutigineqartut pillugit najukkami malitseqartitsisinnaasumik isumalluu-tissaqarneq ajorpoq.

Taamaalilluni Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut suleriaasianni katsorsaanik-kut neqeroorutaasup piffissami killilikkami ingerlanneqartarmat mianernartortaqar-poq, aamma meeqqat pisariaqartitaasa katsorsarneqarnissamullu neqeroorutaasup akornanni piffissamik atorluaaniarneq tamatigut qulakkeerneqarsinnaaneq ajorpoq. Tamatuma saniatigut Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut illoqarfimmiinnerat naammassigaangat meeqqat pisariaqartitaasa isumagineqarnissaata qulakkeerneqar-nissaa ajornakusoortuuvoq.

Najukkani ilisimasanik qaffassaaneq

Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut kalaallit illoqarfiini kinguaassiuutitigut atornerluisarneq pillugu ilisimasanik qaffassaaqataasimapput, aamma sulianik ilisi-masallit amerlasuut suleqatigisarsimavaat, taakku meeqqat kinguaassiuutitigut ator-nerlunneqarsimasut imaluunniit meeqqat meeqqanut allanut kanngutsaatsuliorsi-masut ikiornissaannut tapersersornissaannullu pitsaanerusunik amerlanerusunillu

atortussaqaalersimapput. Pikkorissaanerit, suliani aalajangersimasuni siunersiuqatigiinnerit aammalu imaarsaalluni oqaloqatiginninnerit aqputigalugit tamanna anguneqarsimavoq. Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut piginnaasanik ineriartortitsilluni pikkorissaanerit peqataasarsimasut amerlasuut pikkorissaanerit naammagisimaarlugit taakkartuisarsimapput aammalu misigalutik piginnaasat nu-taat ilisimasallu ilisimasalittut sulinerminni atorsinnaallugit.

Meeqqanik innersuussiniarnermi suleqatigiinneq ajornakusoorsinnaavoq

Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut sulisinnaassappata Nuummi Isumagin-ninnermut Aqutsisoqarfimmi qitiusumik ingerlatsisut najukkanilu sulianik ingerlatsi-sut qanimut suleqatigiittariaqarput, taakku angalanernik piareersaasarput aammalu Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut katsorsaanermik ingerlatsinertik aallar-tikkaangassuk meeqqat katsorsarneqarnissaminut piareeqqanissaat qulakkeertas-sallugu. Misissuinerup ersersippaa inuppasuit sulerulullutik Meeqqanik katsorsaa-jartorlutik angalasartut iluatitsinissaat qulakkeertarsimagaat – tassa qitiusumik aqut-sisoqarfimmiit aammalu najukkani sulialinniit – taamaattorli aamma suleqatigiinne-rup pitsaanerpaamik ingerlanissaanut aporfeqartarsimanera misissuinerup erser-sippaa.

Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut tarnikkut qanoq inissisimaneq pillugu qulaajaannginnerminni meeqqap qanoq inissisimaneramik pitsaasumik ilisi-masaqaqqullugit sumiiffinni amerlanerni meeqqanik innersuussinerup eqqortumik suliarineqarnissaasa piffissaritinneqartullu eqqorlugit tunniussisoqartarnissaata qulakkeernissaat unamillernartinneqartarsimavoq. Tamatuma saniatigut sumiiffiit ilaanni najukkamiittut Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut pillugit naamma-ginartumik ilisimasaqalernissaasa tatiginnilernissaasalu pilersaarusiorneqarnera si-visunerusarsimavoq. Ataatsimut isigalugu innersuussinerit amigaatillit kingusinaar-tumillu suliarineqarsimasut kiisalu tatiginninnissamik aqputissiuinissap piffis-satornarnerusarsimanera katsorsaanikkut sulinermi kinguarsaataallutillu sivikinneru-sumik ingerlatsisoqarneranik kinguneqartarsimapput, pissutigalugu Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut piffissami katsorsaanissamut atugassaagaluaminni angalaneq ataaseq imaluunniit marluk atorlugit suliani meeqqanut tunngasuni pia-reersaanermut ikiuuttarsimammata aammalu najukkami sulianik ingerlatallit tati-geqatigiilernermik pilersitsivigisarsimallugit. Naggataani tamanna meeqqat inuusut-tullu ilaasa siunertaasimagaluartumiit sivikinnerusumik katsorsarneqarnerinik kin-guneqarsimavoq.

Innersuussisarnermut periutsip eqqortumik suliarineqartarnissaanut ajornartorsiutaa-sut ilaatigut sullissisut ulapaanerinik peqquteqartarsimavoq, illuatungaaniillu katsorsarneqarnissamik pisariaqartitsineq nalilerniarlugu katsorsaanissarlu naammas-siniarlugu Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut paasissutissanik sorlernik

pisariaqartitsinersut ersarinnerusumik ajornaannerusumillu innersuunneqarnissaq sul-lissisuniit ujartorneqarsimagaluarpoq.

Aporfiit, assersuutigalugu ingerlatsivinni ulapaarneq, katsorsaariaatsimut inger-lanneqassamaartumut tunngatillugu Kalaallit Nunaanni pisarnera Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut ilisimaarilluarpaat. Aammattaaq aporfeqartaralu-artoq iluatitsilluartoqaqqullugu nukippassuit atorneqartarnerat ilisimaarilluarneqar-poq. Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut maannakkut suleriaaserisaata nan-ginneqarneratigut ilimanarpoq aporfusartut taakku ilai annikinnerulissasut, tassa piffissap ingerlanerani Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut qanoq sulisarne-rat najukkani annertunerusumik ilisimaneqaraluttuinnarneratigut taamaalillunilu katsorsaanerit iluatitsilluarfusinnaalissallutik. Ilutigisaanik Isumaginninnermut Aqut-sisoqarfiup qitiusumik sulinermini najukkani atukkat pillugit ilisimasat periutsinut ilanngussuisinnaavoq.

Innersuussutit

Nalilersuinerimi inernerit tunuliaqutarlugit VIVE-p innersuussutai:

- Katsorsaariaaseq maannakkut atuuttoq nanginneqassasoq aammalu katsorsaasartut katsorsaanermik ingerlatsisussat suliatigut qaffasissumik piginnaaneqarnerisa nanginneqarnissaa qulakkeerneqassasoq
- Meeqqanik innersuussinermi periutsit ineriartortinneqarneri nanginneqas-sasut, taamaalilluni katsorsaanerit aallartinnerini meeqqat amerlanerit katsorsarneqarnissaminnut piareersimaqqullugit
- Innersuussisarnermut periutsit ineriartortinneqarnerisa saniatigut sule-riaatsimi qarasaasiakkut oqaloqatiginninnissamut neqeroorutaareersoq ineriartorteqqinneqassasoq, taamaalilluni illoqarfinnut katsorsaajartorluni angalanerit akunneranni meeqqat aamma taamatut katsorsarneqarsinnaa-niassammata.
- Meeqqat toqqissisimanangitsunik avatangiisillit immikkut ittumik eqqumaffigineqassasut, taamaalillutik meeqqat taakku qanoq inissisimane-rat malillugu aamma katsorsarneqarnissamik neqeroorfigineqarsinnaanias-sammata.
- Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut katsorsaanerat naammas-sigaangat meeqqat pillugit annertunerusumik malitseqartitsisoqartarnis-saata suliniutiginnissaa – ilaatigut Meeqqanik katsorsaajartorlutik an-galasartut, ingerlatsiviit, najukkani ilaqutariinnik sullissiviit aammalu ilaqu-tariit illuisa akornanni suleqatigiinnerup nukittorserneratigut.

- Pappilissatigut takussutissaliorluni sulinerup aaqqissuussaanerunissaa sullissutigineqassasoq, taamaalillutik takussutissat katersorneqarsimasut torlugit meeqqat katsorsarneqarnerinut sunniutit annertunerusumik takussutissaqartikkumallugit.

Misissuinerup paasissutissartai

Misissuineq Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut paasissutissanik namminneerlutik katersorsimasaannik kiisalu najukkani qitiusumillu ingerlatallit Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut pillugit ilisimasalinnik VIVE-p apersuisimanerinit tunngaveqarpoq. Paasissutissat paasissutissanik amerlassutsimik pitsaassutimillu aallaavilinnik imaqarpoq.

Pitsaassuseq aallaavigalugu paasissutissat tassaapput:

- Inuit 18-it aqqanileriarlugit apersorneqarneri: Matumani inuit isumassortaasut marluk, najukkami sulianik ilisimasallit arfineq-pingasut, Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartuniit katsorsaasartut arfinillit aammalu Isumaginninnermut Aqutsisoqarfimmi sulianik ingerlatallit marluk.
- Meeqqat pillugit inaarutaasumik nalunaarusiat aqqaneq-marluk.
- Angalanermut aammalu ukiumut nalunaarusiat 57-it.

Amerlassutsit aallaavigalugit paasissutissat tassaapput:

- Meeqqat pillugit qulaajaanermi immersugassat 37-it.
- Meeqqat pillugit inaarutaasumik immersugassat aqqaneq-marluk.
- Ilinniarsimasutut suliallit akornanni piginnaasanik ineriartortitsineq pillugu nalilersuinerit 71-it.

Nalilersuinermit atatillugu illoqarfiit nalilersuivigineqarsimasut isumalluutiniq peqquteqartumik VIVE-miit nammineq najuulluni tikeraarneqarsinnaasimanngillat. Tamanna peqqutigalugu meeqqat inuusuttullu Meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartunit katsorsarneqarsimasut kiisalu inuit meeqqat isumassortigisaat VIVE-p sulisuinit attaviginiarneqarnerat ajornakusoortarsimavoq.

Pingaarnertut angusat: Kalaallit Nunaanni meeqqanik katsorsaajartorlutik angalasartut
VIVE/2025
HR_301943